

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата філологічних наук, доцента
Гурової Оксани Модестівни
на дисертацію *Нестерович Юліани Володимирівни*
**«Семантико-когнітивні особливості концепту «зрадник» у художніх текстах
Романа Іваничука і Сергія Жадана»**, подану до захисту
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія
в спеціалізовану вчену раду Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

1. Актуальність дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Наукова робота Ю. Нестерович присвячена дослідженню концепту «зрадник», одному з ключових для розуміння аксіологічних параметрів в літературі та суспільстві. До того ж в умовах сучасних подій саме цей концепт набуває особливої значущості, а його вивчення потребує комплексного й різнобічного аналізу, тому тема дисертації «Семантико-когнітивні особливості концепту «зрадник» у художніх текстах Романа Іваничука і Сергія Жадана» є виправданою й, безсумнівно, теоретично і практично актуальною. Наукова зацікавленість посилюється також завдяки обраному дисертанткою матеріалу дослідження – художнім прозовим творам двох видатних українських майстрів слова.

Тема дисертації затверджена вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка й відповідає пріоритетним напрямкам розвитку філологічної науки, зокрема тематиці науково-дослідних робіт кафедри української мови та славістики – «Проблемні питання сучасної лексикології, граматики та когнітивної

лінгвістики» та «Рівнева організація сучасних лінгвосистем у когнітивному, соціолінгвістичному і лінгводидактичному вимірі».

2. Основні наукові результати, що містяться в дисертаційній праці, та їх новизна.

Новизна основних наукових результатів, що містяться в дисертаційній праці, визначається першим в українській лінгвістиці комплексним описом концепту «зрадник» на матеріалі творів Р. Іваничука та С. Жадана, під час якого Ю. Нестерович застосовує системний підхід до аналізу семантико-аксіологічних параметрів окресленого концепту, розглядаючи його багатовимірно, як репрезентант етнолінгвокультурної традиції. Зіставний аспект дослідження дискурсивних практик авторів різних поколінь дозволив не лише розглянути концепт у динаміці, а й простежити його еволюцію від класичної історичної прози до постмодерних творів; виявити спільні національні коди та специфічні індивідуально-авторські трансформації образу зрадника в умовах сучасних суспільних зламів. Робота пропонує новий погляд на функціонування мовних одиниць у контексті постколоніального дискурсу та пошуку нових ідентичностей.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній праці.

Сформульовані в дисертаційній праці наукові положення, висновки й рекомендації відзначаються чіткістю і змістовністю й мають належний рівень теоретичної, методичної та практичної обґрунтованості. Їхня об'єктивність і переконливість забезпечуються використанням цілої низки загальнонаукових і спеціальних методів та прийомів, зокрема концептуального, компонентного, контекстуально ситуативного та інтерпретативного, лінгвокультурологічного аналізу; методу спостереження, опису, зіставлення, систематизації та

узагальнення; аналізу словникових дефініцій, етимологічного й лінгвостилістичного аналізу. Достовірність підтверджується результатами, отриманими за допомогою застосування квантитативного методу.

Крім того, дослідження ґрунтується на кількісно і якісно значущій джерельній базі (понад 9000 сторінок творів), під час аналізу якої було виявлено близько 5000 мікроконтекстів, у складі яких функціонують вербалізатори концепту «зрадник».

4. Значення одержаних дисертантом результатів для науки й практики.

Науково-теоретичне значення одержаних результатів полягає в поглибленні і розширенні знань з когнітивної лінгвістики та лінгвоконцептології, уточненні й подальшому вдосконаленні дефініцій «концепт» і «художня картина світу», в обґрунтованості багат шарової структури та динамічної природи концепту як складника художньої картини світу. Важливим для лінгвоаксіології є акцентування функціональної ролі оцінного компонента в побудові концепту. До того ж робота розширює межі етнолінгвістичних студій, оскільки в ній систематизовано специфіку вербалізації концепту «зрадник» в українському дискурсі та встановлено закономірності об'єктивації індивідуального в семантиці зазначеного концепту.

Отримані результати мають практичну цінність, що виявляється в можливості їхнього різнобічного використання, а саме: у розробленні лекційних курсів і практичних занять з лексикології, стилістики, лінгвістичного аналізу тексту, когнітивістики та етнолінгвістики; у лексикографічній галузі, зокрема в укладанні персональних словників мови Р. Іваничука та С. Жадана; у суміжних соціогуманітарних науках, представники яких вивчають етико-психологічні виміри людського буття крізь призму художнього тексту.

5. Оцінка змісту дисертаційної праці та її завершеність.

Дисертація Ю. Нестерович є завершеною й логічно цілісною науковою працею. Структура роботи є послідовною та складається зі вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, списків використаної літератури, лексикографічних джерел та джерел ілюстративного матеріалу, а також 3-х додатків.

У *Вступі* дисертантка обґрунтовує актуальність теми роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами; формулює мету й відповідні завдання розвідки, які відзначаються логічною структурованістю; чітко визначає об'єкт і предмет; окреслює методи, необхідні для проведення дослідження; наводить художні прозові твори, які послужили матеріалом дослідження; цілком обґрунтовано окреслює наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, особистий внесок здобувача; подає інформацію про апробацію результатів дослідження.

У *Першому розділі*, присвяченому теоретичним засадам дослідження концепту, Ю. Нестерович розглядає поняття «концепт» та основні підходи до його вивчення, акцентує відмінності в дефініціях концепту й наводить визначення концепту як основної одиниці когнітивної лінгвістики й концептології; окреслює ключові характеристики концепту як ментального утворення, описує внутрішню будову концепту й можливості його вербальної репрезентації; наголошує на важливому місці оцінного компонента в структурі концепту; визначає місце художньої картини світу в парадигмі картин світу; обирає концептуальний аналіз як основний метод дослідження, описує різні методики, що видаються перспективними в контексті цього аналізу; наводить алгоритм аналізу концепту «зрадник», який передбачає виконання шести етапів.

Загалом цей розділ відзначається системністю й послідовністю викладу теоретичного матеріалу, детальним описом й аналізом наявних на сьогодні

трактувань понять, доцільною акцентованістю важливих моментів і чітким визначенням власного шляху в проведенні дослідження.

У *Другому розділі* «Концептуалізовані поняття зради і зрадника в українському етнолінгвокультурному просторі», що слугує своєрідним підґрунтям для подальшого аналізу, досліджено мовну базу концепту, зокрема окреслено лексикографічні параметри лексеми *зрадник* та її внутрішню форму; проаналізовано особливості лінгвалізації концепту «зрадник» у пареміях і фразеологізмах; схарактеризовано, як в українській художній літературі репрезентуються поняття «зрада» і «зрадник»; визначено домінантні сфери реалізації зради – державну, подружню та морально-етичну. Така ретельна робота з мовним матеріалом, проведена дисертанткою, безперечно, заслуговує на позитивну оцінку й свідчить про високу репрезентативність результатів аналізу.

У *Третьому і Четвертому розділах* дисертації, присвячених мовній реалізації концепту «зрадник» у творчості Р. Іваничука та С. Жадана, аналіз здійснюється поетапно, за визначеним планом: окреслюється специфіка вербалізації, визначається ядро і периферія, характеризується семантико-когнітивна та аксіологічна природа концепту, акцентується роль контексту в реалізації концептуальної семантики. Аналіз матеріалу здійснюється в межах лексико-семантичних груп і підгруп, одиниці яких позначають зрадників рідного краю, держави, народу; зрадників побратимів, рідних, друзів; зрадників Бога, релігії і самих себе. У цих розділах характеризуються мовні засоби різного плану: однойменні лексеми, порівняльні конструкції, фразеологізми, словосполучення, словосполуки, що утворюють граматичну основу речення, різні типи речень, контексти-діалоги, широкі контексти, вставні оповіді.

Цінними для розуміння, хто в авторській картині світу постає зрадником, є влучні коментарі дисертантки щодо об'єктивності оцінки персонажа й називання його зрадником. Доречним є використання Ю. Нестерович рисунків, що унаочнюють подану інформацію і полегшують її сприймання. Особливу наукову

вагу має завершальний параграф останнього розділу, у якому здійснено аналіз мовної об'єктивації концепту «зрадник». Зіставивши ідіостилі Р. Іваничука та С. Жадана, Юліана Володимирівна не лише виявила індивідуально-авторські особливості вербалізації зради, а й простежила динаміку трансформації цього концепту в українському літературному дискурсі різних поколінь. Зазначмо, що всі розділи дисертації завершуються аргументованими висновками.

Загальні висновки дисертаційної роботи чітко структуровані, повністю відповідають визначеній логіці поставлених завдань, вичерпно відображають результати проведеного дослідження. *Додатки А і Б* становлять окремий інтерес і мають самостійне практичне значення.

6. Повнота оприлюднення й викладення результатів в опублікованих працях.

Основні положення й висновки дисертаційної роботи Ю. Нестерович оприлюднено в 22 наукових працях, із яких 7 статей у фахових виданнях України, що включені до категорії «Б»; 15 – у збірниках матеріалів і тез конференцій. Зміст статей за темою дослідження всебічно відбиває як логіку проведеного наукового пошуку, так і найважливіші його здобутки. Апробація дослідження здійснена на 10 міжнародних, 7 всеукраїнських наукових конференціях та міжфакультетському навчально-методичному семінарі, де авторка оприлюднила результати свого пошуку.

7. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

Аналіз характеру подання матеріалу й змісту дослідження «Семантико-когнітивні особливості концепту «зрадник» у художніх текстах Романа Іваничука і Сергія Жадана» засвідчує дотримання дисертанткою принципів академічної доброчесності повною мірою. Нестерович Юліана Володимирівна належним

чином оформлює використані наукові джерела та посилання, не допускає фальсифікацій чи некоректних запозичень.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної праці.

Позитивно оцінюючи представлену дисертацію, висловимо зауваження, що жодним чином не знижують наукового рівня роботи, і поставимо кілька запитань:

1. На с. 90 коментар «Водночас у цих же працях зафіксоване лише одне значення слова зрадник: «той, хто зраджує» (СУМ-11, СУМ-20)» вважаємо не зовсім коректним, оскільки в словнику подано так: «той, хто зраджує (у 1–3 знач.)» (СУМ-20), тому йдеться про три значення, а не про одне.

2. У підрозділах, присвячених аналізу концептуальних смислів, який здійснюється в межах лексико-семантичних груп, доцільно було б акцентувати вербалізатори. Це дозволило б унаочнити кореляцію між смисловими структурами та їхніми конкретними мовними репрезентантами.

3. Поодинокі технічні та стилістичні помилки, що трапляються в тексті (наприклад, *Лексико-семантична групи «номінації зрадники рідних, колег, друзів»* – с. 21, 196; *М. Кропивницьки* – с. 91; *Пдекуди* – с. 182; *В окермих випадках* – с. 133; *біля 15 тисяч паремій* – с. 93; *У своїх творах письменник* – с. 145), не знижують позитивної оцінки дисертації та не зменшують її наукової цінності.

4. Чи розмежовуєте Ви категорії *номінації, номени, назви, найменування*, якими послуговуєтесь у роботі, та як саме?

5. Зооніми *слизняк, гієна, шакал, блощиця, тарган* та фітонім *дуби*, що об'єктивують образи зрадників у творах Р. Іваничука, на Вашу думку, належать до етнокультурних чи індивідуально-авторських метафор?

9. Загальний висновок.

Дисертація «Семантико-когнітивні особливості концепту «зрадник» у художніх текстах Романа Іваничука і Сергія Жадана» є глибоким за змістом оригінальним, завершеним, виконаним на високому науковому рівні дослідженням, що повністю відповідає вимогам, викладеним у наказі МОН України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), затверженому Міністерством юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023, та постанові Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами), а її автор, Нестерович Юліана Володимирівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія.

Офіційний опонент –

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Оксана ГУРОВА

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу
кадрів

